

Adalékok a szentesi nyelvjáráshoz.

A szentesi nép nyelve érdekes tanulmányul kínálkozik, amennyiben két különböző nyelvjárás keveredését láthatjuk benne. Ennek oka, hogy a lakosságot az ország különböző vidékeiről telepítették Szentesre. Idők folyamán a két nyelvjárás hatással volt egymásra, veszített eredetiségéből, és ma a teljes kiegyenlítődés felé halad.

Az egész nép beszédére legjellemzőbb a zárt *ë* hang használata, de e helyett a katolikusok-lakta *Kisér*-ben sokszor *ö* hangot ejtenek (*fël-föl, sër-sör, sêpër-söpör* stb.) A legszembetűnőbb különbség a hosszú *í* ejtésében van. A *felsőpárti* reformátusok az eredetileg nyílt *ê* hangot *é*-nek mondják, míg a zárt *ê* hangot *í*-nek ejtik, s ezen alapszik *í*-ző beszédmódjuk (*szíp, píz, kínyés, vika, írte* stb.) A kiséri katolikusok kiejtése ingadozó, de inkább megtartja az *é*-t ott, ahol eredetileg nyílt hang volt.

A két nyelvjárás mellett sokszor még két vagy több alakváltozatot is találunk, s azok között van az irodalmi alak is. Pl. *lélék, lílék, lélök, lélek*; vagy a *megyek* ige jelentő mód jelen idejének egyes sz. 2. személye: *mégy, mígy, mész, mész* és *ménygyél*.

A szentesi nép nyelvéből összeállított kis szógyűjteménnyel a nyelvjáráskutatásnak óhajtok szolgálatot tenni.

(Az orrhangú magánhangzókat nyomdai okból nem jelölhetjük! Szerk.)

TÁJSZAVAK.

Még-adózik: kifizeti az adaját.

még-aggasztalódik: összefut a tej.

ajj: rossz. — *Nem aj dolog*.

alpári: hitvány. — *Odavétt egy legalpáríbb embérhöz*.

ëgyy alombeli: egy idős.

Aprólék: elhullott száraz gally. — *Így élék ám én, hogy ëty kis apróléket szédëgeték össze*.

aprószörü: törpe birtokos. — *Valami aprószörü embër vót itt*.

árokbélü: nagyétü, így is mondják: *árok a béle*.

átalos munka az, amit nem darabszámra, hanem egészében, „átalján“ szoktak fölállalni, ilyen a földmunka v. kubikos munka, a téglaverés, vályogvetés, cserepes munka.

avaska: avas szalonna. — *Még most is avaskával főz*.

asztat: szől-szapul valakit. — *Ugyan kit asztatnak?*

bakcsó: 1) egy gémfajta; 2) így hívják a sandaszemű embert.

baltáz a macska, mikor körmével megkap valakit.

batramáskodik v. **batramoskodik:** ott jár, ahol nem kéne, láb alatt van; odab. = odaszemtelenkedik.

bél: a szita v. rosta belső része, úrtartalma. — *Egy rostabél káposzta, éty szitabél liszt.*

bészorulás: az az idő, mikor a mezőről hajlék alá kell hajtani a jószágot. Leginkább ebben az időhatározói alakban: **bészoruláskor.**

bibickocogó: kemény föld, majd semmi sem terem rajta, csak a birka tud ott tavasszal egy-egy szál füvet lerágni.

bidereg: ha az asztal vagy székek lába mozog, akkor mondják. Az ilyen asztal **bideregős.**

birbitél: sajog. — *Mindig birbitél a lábam.* — A **birbitél** jelentése: babrál.

bizserkél v. **bizserékél:** viszketés-szerű érzés. — *Bizserkél a lábam v. lábom.*

bokoli: egyszerű kis olcsó paraszt-sütemény, olyan tésztaszél-féle.

bödör: kódorgó, bódorgó. — *As sémhibe se vészi az a bödör főkapitány.* — Bödörög 1. Nyr. VIII. 187. 1.

bögőhúrosodik: ráncosodik. — *Roz bőrbe van, bögőhúrosodik a nyaka.*

böhő: nagy otromba, a nehézkesség és butaság mellékfogalmával. — *Böhő paraszt.*

bördő: a hagyma termőszára; az ilyen hagyma a **bördős** hagyma.

búbás: búbos tyúk.

bugabarány: fiatal juh, amelyiknek még nem volt fia; ez szebb a többinél.

butykóró: mézelő méhfű (*Melilotus officinalis*).

cukmis: cukorral gyúrt tészta, melyet apró, cifra szaggatókkal kiszaggatnak és a tetejét darabos cukorral hintik meg. Lakodalmi sütemény.

csúrog v. **csácsározik:** nyelvel, (csak asszonyra mondják, sértő szándékkal).

csentrés v. **csentre-bentre:** apró-cseprő üvegedények. — *Majd mégvér idős anyád, csak étörd aszt a csentrét.*

csihés: a **csihéssé** lesz és **csihéssé** tesz kifejezésekben, a holtra ijedni és nagyon megijeszteni jelentésben. — *Majd csihéssé tészéd az embért. Egész csihés lettem.*

csikózás: azt a kubikos munkát hívták így, mikor a földet magas partra kellett hordani; ilyenkor a talicska szarvára kötelet kötöttek s a nagyobbacska fiúk segítettek azt fölhúzni.

lè-csinál: levág, learat. — *Éty husztomba* (egy huzamban *lè-csinátuk*).

csípet(egy kevés, amennyit két újjal föl lehet csípni. — *Éty csípet só*. A Tsz-ban rövid i-vel.

el-csór: szép szerivel elvesz valamit.

csömöl: csömörlik, — *mëkcsömöltem* v. *mëkcsömöllöttem*.

csörmő: hulladék, különösen ami favágás után maradt, de paprikásfőzéskor így hívják a bográcsalját is.

csörmős: a csörmősiivel tüzelék be; *kiszëdëm a csörmősit*.

lè-csulít: lehajtja a kalapja karimáját.

csutkátó: a kukoricaszár levágása után a földben maradt tő; mikor ezt fölszedik és hozzáverik a *verőfá*-hoz: ez a *csutkaverés*.

döböröcsönyös: hepehupás, göröngyös. V. ö. Tsz. döbörös.

döfleng: durva tésztából készült bodag-féle.

döföndi v. **dörömböc:** vaskos termetű és kövér, akár gyerek, akár ember.

égedelëm: szűkös körülmények. — *Nagy égedelëmbe vagyunk, nem is élünk, hanem égünk*.

anya-ëggye: egyke.

ëtyszáלבélü: kényesgyomrú, válogatós.

elëgtelen: aki nem tud eleget tenni a föl vállalt munkának. — *Mit vergődik vele, mikor ott is elëgtelen, ahun van*.

emelgetős: rossz, vén jószág, amelyiken már nem fog az enni-való, olyan könnyű, hogy föl lehet emelni.

mëg-eketël: megszegez; nőre is mondják.

lè-ereszkëdik: erkölcstelen életet él. — *Mindënkivé læereszkëdik a mënyecske*.

esenkëdik: nagyon kíván valamit. — *Nagyon esenkënnek a tyúk a búzára*.

faggyas: gazdag. — *Válogat a faggyasába*.

fajzik hozzá: hasonlít.

fakadozik: panaszkodik.

fandsa: hajszálgöyökér.*)

lè-fandsásodik: ha száraz földbe ültetik a fát, nem tud læfandsásonni és nem fogja mëg.

farka-ajja: rendszerint ebben a kifejezésben használják: *Van annak farka-ajja is*; ha jó vásárt csinált ugyan a magyar, de valami nehézség is adódik, van a dolognak rossz oldala is.

fël-fog: munkára elvállal.

mëk-fog valamitől: elüti a kezéről. — *Nem foglalak mëk tüle*.

fokhatós: a java. — *Előbb a fokhatóságát kaszálom læ*.

*) Magyarázata Nyíri A.-tól, MNy 1941. 29. l. — M. az n. ossz. Tör-szöni formán...

- fukuzdl*: kerüli az iskolát, lopja a napot: ez a *fukuzálás*.
- futkosó*: valaminek az apraja. — *Úgy éhorgásszák tüllem a píst, hoty futkosója se marad. Mэгétték még a futkosóját is (a babnak).*
- fülbemászó*: a nádtetőn termő bizonyos fű; fülbetegség gyógyítására használják.
- gágérozik*: kiabál, egyre jár a szája.
- gajdináskodik*: ittas állapotban beleköt mindenkibe, nem fér a bőrében. (Tsz. gajdinás).
- gallyas*: gaztlag. — *Valami gajjas embér halt még.* (Tsz. más értelemben adja).
- el-garbinsol*: elvesz valakitől valamit (tréfás).
- gazdacsúfoló*: a rossz ökörrre mondják.
- gimbalatos*: sánta.
- gurászta*: az összement tej.
- gyészura*: tehetetlen, ügyefogyott.
- győz-gyömör*: *Idáig győszte-gyömörte (a munkát).*
- gyüszmékél*: céltalanul jön-megy, topog ide-oda.
- föül- hajaz*: föülmúl. — *Asz csak Szentés hajazza fölül éty: kicsit.*
- hajtós*: az a ló, akit mindig bisztatni kék.
- össze- halából*: összeszed, -gyüjt, -kapar (a telhetetlenség mellékfogalmával). *Mindént összehalából.*
- halk*: lassú. — *Halkabban add aszt a kévét.*
- háló*: éjjeli ör, mivelhogy kint hál.
- hangos*: hideg. — *Kicsit hangos a szoba.*
- össze-hárít*: összesöpör.
- hárttás*: *Nem tesz éty sēprüháritást sē.*
- harsánkodik*: igyekszik, erőlködik. — *Hijába harsánkodik.*
- hasáb*: az az egész fej savanyított káposzta, melynek a levelébe csavarják a töltelékét.
- határ*: 1) határozat. — *Mi határt tettek?* (Mit határoztak?) 2) vég. — *Határt vetettek* (pl. a vitás kérdésekben v. ebben a dologban).
- hordják*: a kukoricalopás kifejezése. A megért kukoricát ugyanis hamar le kell törni, mert „beleesik a horgyák“.
- horgol*: haragszik, szemrehányást tesz valakinek. — *Érrám nē horgojjatok!*
- húnýáskodik*: a ki sem kelt vagy csak éppen aprós száron lézengő gabonáról mondják. Többféleképpen is: *a gabona még vót húnýáskodva, mégrőkönýödvē, belesült, belevörösödött, visszamént a földbe.*
- igdlkodik*: fáradozik. — *Azonn igákottunk.*
- igazlító (gúnyos)*: az olyan ember, aki csak a fejét bólingatja, mintha nagyon értené a dolgot, amit magyaráznak neki, pedig nem is konyít hozzá.

igencsak: az állítás erősítésére szolgáló határozószó. — *Igencsak tunnám én a mógygát. Igencsak szóba szoktam állni mindenkivel.*

idős: kitölti-e a szolgálati idejét? — *Idős léssz-ē?* (T. i. az új cseléd).

incom-fáncom: nem sokérő.

isten gyásza: sok bajú ember.

el-kallog: öreg ember csak úgy — *elvan. Jó kukorica köszt el-kallog a rossz.*

kan: valaminek a nagyja, a java. — *Nagy bolond kantüzet raknak. — Ez a kannya a búzának. — Nyősténye av van, de a kannyát elatták* (a búzának).

kankartk: az a vaskapocs, amire a vödröt akasztják. Tsz. *kankalék 2.*

kászpálódik: lassan készülődik. Tsz. *kászmálódik.*

kétasszonköze: a Nagyboldogasszony és Kisasszony napja közti időszak. A nép hite szerint a *kétasszonközi* tojást legjobb eltenni télire, mert az nem romlik el.

kóconülő: a serdülő lányra mondják, így: *Mán kócon ül; a kóconülő teremtesit.*

kodekodik: torkoskodik; ott jár, ahol nem kéne. — *Liszt körű járt kigygelmed, kodekodott.* A *kode* melléknévből.

koporsó: hosszú, száraz lóra mondják — *Nem tudom, mék fiának vette a sógor eszt a koporsót.*

komacsésze: ételhordó alakú edény. Hajdanta a komaasszonyok meg a rokonok ilyenben szoktak küldözgetni finom enivalót a gyerekágyas asszonynak.

kosaraz: vesszőfonadékkal körülkerít egy-egy földdarabot, hogy a jószág kárt ne tehessen.

fél-köszön: felhagy a munkájával, elhagyja a munkahelyét. A hónapszámos cseléd mondja: *Félköszönök a hívattal.*

kupēcēs ember: aki csak alkalmilag kereskedik jószággal.

kútászkodik v. *kúpászkodik*: keresgél, kutat, de ritkán *ólálkodik* jelentésben is használják.

fél-lát: nagyra van valamivel. — *De fëllác vele.*

látszhatós: szembetünő. — *Láchatós hère tédd a zsákot.*

legénhűség: a gyermekláncfű (*taraxacum*) bóbítás termése.

lélékjuk v. *lélëktorka*: a berakott tűzhely ajtaja alatt lévő nyílás, ahonnan levegőt kap a tűz.

létő világ: „egész v.“ jelentésben. — *Sëhol a létő világon nem találom. A létő világon mindenütt kerestem.*

látomtul-látomig: A jó munkás látomtul-látomig dolgozik.

mártat: mikor a szabadban való fejés után a borjakat az anyjukhoz engedik szopni.

metyc-motyó: apró holmi, ruhaféle.

mëgjárja: meglehetős, elfogadható. — *Ojan mëgjárja ára van.*

mégállhatós: állhatatos, erős. — *Mégállhatós lelked van.*

mirhó: két házior között elfutó vízvezető árok.

nábóciás: bolondos, féleszü, nincs ki négy fertály.

nábóciáskodik: bolondokat beszél.

nemzetségs nyavalya: terheltség.

nitolódik: bajoskodik. — *Eleget nitolóttam velük.*

nyenyere l. tekerő.

nyakfog: mandulagyulladás.

nyakló nélkül: 1) számítás nélkül. 2) nincs hivatala, foglalkozása. — *Nyakló nélkül szaladgál.*

örn v. **öletni:** örletni. — *Sok-é az örnivaló? Nyilván mindenkinek ma akar öletni.*

öreg: 1) sok. — *Léssz id dolog a héténn örege.* 2) sűrű. — *Öregre kavard a moslékot, né hígra.*

pajzán: munka v. szolgálat nélkül való. — *Akkor én télire egészen pajzán maradok.* — De így hívják az ugrálós malacot is.

palóka: szegekkel kivert vaskarika, amelyet a borjú orrára erősítenek, hogy ne tudjon tovább szopni.

páskom: legelő. V. ö. pasqua.

páklya: a gyékény bugája; ebből készítik a taplót.

pęntyęg: felesel, beleszól abba, amibe nem kéne.

pęndül: gyarapodik; javul (a jószág).

pęzkúdús: mindig pénzszükségben van.

el-pizlik: elkopik (a fehérnemű).

potora: a következő határozói alakokat hallottam: 1) *potorán:* üresen. — *Potorán van a föld.* 2) *potorába:* gazdátlanul. — *Nem lehet ot hagyni potorába.* — 3) *potorára:* potomra, ingyen. — *Potorára dógozik.*

pörjedęzik: pörjedęző eső.

rebbenős: ijedős (ló).

ręcsmęgęl: a macskának bizonyos reccsenő hanggal járó piszkítását jelölik ezzel a szóval. — *A macska ot ręcs męgęl az ágy alatt.*

rekęnye: a zöld szőlővessző, ellentétben a száraz venyigé-vel.

ręndláb: ha két búzatábla között olyan keskeny a mezsgye, hogy a kaszásoknak a szomszéd táblába kellene állni, akkor, nehogy kárt okozzanak, az egyik kaszás, helyesinálás végett, keresztben vág egy rendet, ez a ręndláb. — *Vágja ki kend a ręndlábat!*

retye-rutya: atyafiság; rendszerint lenéző értelemben.

rongyos kapca: tésztából (de nem kenyértésztából) zsírral készült lángos-féle, amit „tęfél“-l is nyakonöntenek.

rongyos tészta: a megszártott levéltésztát egyszerűen összetörrik; ha ezt zsírban megpirítják, ez a *lebbenes*.

rostęj: lécekből összerótt ajtó v. kerítés.

röhencs: az ócska subát hívták így. — *Csak egy rosz röhencs vót rajta.*

röffel-véggel: olcsón, majdnem ingyen. — *Adom mán én röffel-véggel, csak viggyék.*

samu: a vontató alatt a rudasfát tartó Y-alakú fácska.

sárkerép v. **sárkerék:** különféle mezei növények neve; vadlóhere (*Trifolium campestre*), vadlucerna (*Medicago falcata*), szarvaskerep (*Lotus corniculatus*). A szó magyarázatát (sárga hajó) I. Négyesytől Nyr. XVI. 94—5. A növény neve a régi kuruzsló versikékben is előfordult. Az egyszeri ember a következő csalhatatlan igékkel kuruzsolta meg hiszékeny szomszédjának beteg lovát jó pénzért:

Sárkerép, bodorka!

Mégnyöhec má ettű:

Bocfakocsi, kendérhám!

Pihenhec má ettű;

Innen a Kórógyon dögöj még,

Túnan a Kórógyon hatvan kutya egyén még!

Persze a ló megdöglött.

seggevége: valamiféle rokonja.

még-sóhajt: nem bán valamit. — *Aszt mők sē sóhajtom. Pár forintot mők sē sóhajtának.*

sőtmagam: jómagam. — *Job ruhát visel, mint sőtmagam.*

subás nyár: hideg nyár.

suha: a kosárkötésre alkalmas fűzfacserje és -vessző neve; az ilyen cserjés a **suhás**.

surgonya: párnapos malac.

suttogó: a lányos háznál végbemenő eljegyzési vacsora után a fiatalokat kiküldik valami más helyiségbe, hogy hadd szokjanak össze, ez a „suttogó“.

szájamarkos: szájas.

szépasszon tenyere: varjuháj (*Sedum acre*).

szégrehúzó: aki mindig mást akar, mint a többi.

még-szelel (tréfás): *mőkszelelte a ló* (elragadta).

szetyemotjol: tesz-vesz, dolgozik is, nem is.

színéskedik: alakoskodik, képmutatóskodik. — *Nem azé mondom, hoty színéskégygek.*

szóbeli: rossz hírben álló nőszemély. — *Montam a lányomnak, hogy nē barátkozzon ojan szóbeliekkel.*

szomszédbavaló: rossz, ütött-kopott szerszám. A gazdasági eszközöket nem igen szokták odakölcsönözni, de ha mégis kérnek ilyet a gazdától, hát az ócskát adja oda.

szőrin-lábán: szőrin-szálán.

szűken-szépen: szerényen, de helyes beosztással. — *Szűken-szépen csak mégélünk. Az ikerszó kettéválik ebben a szólásban: Szűkenn élünk, szépen járunk.*

bé-szürcsölnődik: becsíp. — *Alaposan bészürcsölnöttünk.*

tahó: otromba, buta; ehhez hozzájárul a nyers, idétlen hang is. **takarószál:** egy szál széna. — *Mégétték az utolsó takarószálig.*

Tulajdonképpen a szénát, de emberre is használják.

taku-vakuzik: tétovázik.

táragy: tályog. — *Hogy a táragy fussa el!*

táraggyükér (táragy-gyökér): a néphit szerint egy bizonyos növénynek a gyökere jó orvosság a beteg állatok számára. A malacnak fülébe, a lónak a szügyébe húzzák. Hogy milyen növény ez, nem lehetett megtudnom, mert akik árulják, eltitkolják, honnan szerzik.

tét ki, had hűjön: ügyefogyott, mamlasz. Közmondásban:

Tét ki, had hűjön;

hozd bé, enyhűjön.

tekerő: kiveszöben lévő kezdetleges hangszer; a hangját tréfásan így utánozzák:

Hova? hová?

Vekerpartra-Vekerpartra.

Hívják még a tekerőt *nyenyéré*-nek is, de az igazi *tekerősök* ezt gúnynak veszik és haragszanak érte.

teremtődzik: születik. — *Igy kéne az embérnek teremődzni.* (V. ö. Arany Toldijában: Nem is teremőztem béresnek, villásnak...)

fél-tész: megpróbálkozik vele, fölhasznál valakit. — *Mink csak téggyünk fél avval a katonával. Nem érdemés velük fél sē tenni, pipát sē cserénék velük.*

lē-tész vlmít: 1) felhagy vlmivel. — *Míg bírom, viszēm, ha nem bírom, letészēm* (a haszonbért). 2) tárgyias alakban: vége van, nem bírja tovább, tönkremegy. — *Mán nyilván lē-tész* (a kukorica).

össze-tész: szóba hoz vlkivel. — *Kivel is tették össze?*

tib-lábol: céltalanul jön-megy ide-oda.

tin-tán: a bizonytalanság fogalmának a kifejezése. Mikor a kortestől az egyik szavazópolgár felől érdeklődött a jelölt, az megfelelő taglejtések kíséretében így felelt: *Hács csak ojjan tin-tán*, azaz nem biztos.

csak többel jó: nem tesz egy emberszámot. — *Aszt a bérést ekü-döm, acs csak többel jó.*

tőke: vlminek a java; tőkeföld (belső), tőkebirka (eredeti).

tőkés: elsőrendű. — *Ijjen tőkés jószág nem igēn van.*

tőredelmeskődik: fáradozik, töri magát.

meg-tővesedik: *Ugy mēg van má az a tanyás ot tővesēdve, hoty talán soha el nem mēgy onnan.*

tűslet, tűsténkődik: siettet vlmít. — *Nē tűsténkēggy!*

tyúkszēm: mezei boglárka (*Ranunculus acris*), melyet a tyúkszēm orvoslására használnak.

unásig-akarásig: unásig-akarásig dógozik a gyereék.

ural, mégural: könyörög vlkinek. — Még éccé méguralom. Ugyan né urald má!

uszu: fogadott ember valami másnak kellemetlen cselekedet végrehajtására, pl. hatósági megbízott, ügyvédbojtár, adóvégrehajtó.

utálkodik: civakodik. — Nem utálkodok vélle, túsomszíd, el kélt neki nézni.

ki-üti magát: történik. — Ha valami baj kiüti magát.

vajas: tehén. — A mi vajasunk sē sokat ad má.

vallat: mikor a disznó az üres tálat jobbra-balra, előre-hátra forgatja, hátha akad még benne valami, akkor mondják, hogy vallattya a tálat. Gyerekről is, aki erősen kaparja a lábas fenekét.

van: vagyon. — Ez a kis vanunk. Ha a van-ra nem dógozunk, a nincserre hiába.

vargatelek: az olyan vegyes föld, amely föl van ugyan törve, de csak egy része való szántónak.

vasláb: háromlábú vasállvány, amire a kottlát teszik a szabadban való főzésnél.

ki-ver: Annyira kiveri (annyi lesz az ára, eléri azt az árat.)

veszéjbe van: veszekszik, civakodik. — Veszéjbe vótam az anynyukomná.

vetéget: a tyúk, mikor tavasszal már tojik egyet-egyét.

vettség, vetikédik: kérkedik az erejével. — Vetikédő kubikosok. V. ö. hánya-veti.

vívódik: civakodik, vitáz. — Nem vívódok vele; nem érünk rá most égy mássá vívódni.

vontszémű: kancsal.

zalé: bokros hely.

zelle-felle idő: zegernye, zimankó.

zű-zaj: nagy zajjal vannak.

zsurmó: erős, tagbaszakadt, köpcös ember.

KÖZMONDÁSOK, SZÓLÁSOK.

Kihasad az agyara: ugyancsak megered a szava.

Aszonnak, tyúknak othon a hejje.

Aszon gongya, hogy bē tuggya osztani.

Mosojog, mind az árpacipó a falapáton.

Nembánombúl lēssz a bánom.

Olvasol (értsd: olvasott) **báránbul** is visz el a farkas.

Sok ház ég belül, de nem láccik kívül.

A vadrepçét még a bolond embært nem kell vetni.

Mindēnre kerül bolond embēr.

Szeretik egymást, min C u c i m ě g P i t i v. Úgy van vele, min Cuci Pitivel. (T. i. nagy haragot tart. Közismert név Szentesen a Cuci is, meg a Piti is. A város egyik külterületi részén, a Derekegyházi-oldalon, lakott két ilyen nevű család, s halálos ellenségeskedés volt köztük, ami — az öregek elbeszélése szerint — sokszor véres verekedéssé fajult.)

Kiesik a c s ě c s a szájából: magára marad, nem segítik többé.

Az a bajuk, hogy kiesett a csécs a szájukból.

Ha nem húz, segít, mind a szégvári embér c s i k a j a.

C s o m ó t köt: akadályt gördít, kifogásokat tesz.

Tál, kanál c s ő r r e n é s nekü nincs a házba. (A házastársak is összecivódnak „ókor-ókor“. Így is mondják: Tál, kanál csördül.)

C s u k á t fogott: a régi Szentesen keskeny és síkos pallók alkották a gyalogjárót, s ezen könnyű volt elcsúszni. Akivel ez történt, az fogott csukát.

A d i s z n ó l á b is görbe, mégis jó.

Úgy halad a d o l o g, ha valaki kalapájja.

Ucs csinájjuk, min D ö m e S a m u, hogy nő légyen jó.

Aki ě b b e l lakik, ě b b é k ě l l ě n n i e.

Ha akarod, hogy meglégyen, csináld magad, mert különben: *ě b m o n g y a k u t y á n a k, k u t y a m o n g y a l á b á n a k, l á b a m o n g y a f a r k á n a k.*

Ojjan mint az olá e c c e t: kilenc icce ě ty főzet.

Úgy élök, mind az őllösök e g e r e. (jól)

Maj közécsapok az ě g y l ó n a k: majd elbánok vele.

Nincs szébb az e m b ě r n é, de csunyáp síncs.

Jó e m b ě r sok van, igaz embér kevés.

Nem e r ő s z a k a d i s z n ó t o r. (Valakit vendégségbe hívnak és nem fogadja el; vagy valami jót akarnak, jót tanácsolnak neki, de az illető húzódozik: erről szól a mondás.)

Kap rajta, mint é (h) t y ú k a taknyon.

Rossz f á t t ě t t a t ű z r e, mos csípi a szémit a füst.

Ěgye m ě g a f e n e a m á s m a e s k á j á t: Bánom is én! Törődöm is én vele!

Őrül neki, mind a f o k f á j á s n a k.

Měgbukott, mind, a f ó r a d a l o m.

Eleresztí f ű l i t - f a r k á t: nagyon neki adja magát a búslakodásnak, pedig nem igen van rá oka.

Nem f ű l i k a f o g á h o z a d o l o g. V. ö. Arany: De foga nem fülük ahhoz e g a z d á n a k.

Szégény embér csinál rossz g a z d á t. (Megtanftja, hogy szigorúnak kell lenni.)

H a l g a t, mind aki benszart.

Temetőből halottat még nem igén láttam visszagyünni.
A hóttat a temetőből nem lehet visszahozni. (Ha elvesztettük
a pénzünket, nem lehet visszaszerezni.)

Elcsapta előle a h a r m a t o t, v. elverte a harmatot. — Valami
üzletet elüt a kezéről, lányt elüt a kezéről. A mondás a
tanyák között keletkezett és a frisseséget jelzik vele. Aki
legfrissebb, a mezsgye fűvéről az veri le a harmatot.
Fönnebbi jelentése már átvitt, de még átvittebb az, mi-
kor arra az emberre mondják, aki a lánynak — mások
előtt — *megtípte* a lánykoszorúját.

Hí r í t hallotta, min Círbus a rétesévének.
Könnyebb az i d ő t t ő t e n i, mind a gátat.

I n á t veti: nem tud a nagy teherrel megbirkózni.

Hever, mint éty kopott i s p á n.

I s t e n ó t a l m á b a h a g g y a: nem törődik vele.

Kirágta az i s z á k o t: — rossz fát tett a tűzre és elvesztette a
hitelét.

J o b réggel valami, mint egész nap sémmi.

Gálába csapta magát, mint j u h á s z k u t y a tallószabaduláskor.

Nyúglódik, mind a k á p o s z t a h ú s nékű.

K á r n a k, szarnak nincs gazdája.

Pukkadozik, mind a k á s a.

K é s t ad a kezibe: azaz bajt hozó eszközt Tē attad a kést a
kezibe, (tē irattad alá a váltót.)

K é t közbe van. Határozatlan; két dolog közül nem tud válasz-
tani.

Éty seggel két nyergét nem lehet megülni.

Aszt a k o c s í t kék emelni, amejik el van ülve.

Nem azé vészi a k o v á c s a kalapácsot a kezibe, hogy az újjára
üssön.

Hánnya-veti magát, min k ö l e s k e n y é r a tejbe.

Agattya a k ö r m i t: kötözködik.

Es sē észik még egy k ő s ó t l: rövid ideig marad ott (a rossz
cseléd.)

Utánna veti a k ö t e l e t: nem törődik vele.

Vegyés, mind a k ú d ú s s z a r.

Amej k u t y á t b o t t a l ütnek, nem még az a konyhára.

Gyün még k u t y á r a dér, hogy a lónak is hasig ér.

Könnyen ugat a k u t y a, ha má bēn van a pitarba.

Nem észik még a k u t y a a telet.

K u t y á n a k a fia is k u t y a.

Amejik k u t y a é c c ē r megússza a Kőröst, megússza másoccor is.
(Aki egyszer lop, másszor is megteszi.)

(Folytatjuk)

Bárdos Rezső

